

УДК 241.511

Огірко О.В.,

доктор філософії, кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біо-
технологій імені С.З.Гжицького, м.Львів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ХРИСТІАНСЬКОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Стаття присвячена аналізу основних підходів до осмислення християнської психології. Розглянуто богословські особливості природи людини. Окреслено нові підходи до оцінки співвідношення християнської етики та християнської психології.

Ключові слова: психологія, християнство, богослов'я, тіло, душа, дух, Бог, людина, розум, воля, Христос, віра.

Огірко О.В. Актуальные проблемы христианской психологии

Статья посвящена анализу основных подходов к осмыслению христианской психологии. Рассмотрены богословские особенности природы человека. Определены новые подходы к оценке соотношения христианской этики и христианской психологии.

Ключевые слова: психология, христианство, богословие, тело, душа, дух, Бог, человек, разум, воля, Христос, вера.

Ogirko O.V. Actual problems of Christian Psychology

This article analyzes the main approaches to the understanding of Christian psychology. Theological characteristics of human nature are new approaches to assessing the relation of Christian ethics and Christian psychology are identified.

Key words: psychology, Christianity, theology, body, soul, spirit, God, man, mind, will, Christ, faith.

Як відомо, предметом вивчення психології є духовний і душевний світ людини. Тому тема нашого дослідження неминуче торкається психологічного аспекту розгляду антропологічних проблем. Психологічні проблеми людини до виникнення психології були предметом піклування Церкви. Їх вирішенням традиційно займалися священнослужителі. Тож сьогодні священник для бага-

тьох християн посідає те місце, яке суспільство відводить психоаналітику. Тому уявляється необхідним розглянути точки перетину психологічних і теологічних підходів у розумінні людини.

На деяких періодах історичного часу в деяких країнах між науковою психологією та богословськими дисциплінами існували розходження у розумінні людини:

а) наукова психологія вивчала психіку як особливий апарат, який допомагає людині в її орієнтуванні у світі та у відображенні дійсності. З цього погляду особистість можна визначити як психологічний інструмент знаходження людиною самої себе. Психіка – це не вся людина, тому що людина набагато вища за прояви її душі, феномени внутрішнього світу.

б) у богослов'ї головний предмет вивчення – не психіка людини, а людина в Бозі, її цілісність, сенс життя і призначення. Особистість співвідноситься з людиною, людина співвідноситься з Богом, є Його образом і подобою [1].

І в психології, і в богослов'ї є система певних підвалин, і те й інше – форми людської свідомості, розуміння дійсності. У психології аналіз проходить за окремими параметрами та фактами, в богослов'ї – аналізується цілісна подія, явище. У психології застосовується максимальне відсторонення, фіксація факту, в релігії – живе співпереживання, включеність у переживання [5].

У психологічних і богословських методах пізнання людини існують свої закономірності та своя внутрішня відносна логіка. У психології та теології різні предмети осмислення й різні форми інтерпретації проблеми людини. Форми їх співвіднесення – це коректне співвіднесення рівнів їх взаємодії та зв'язків [6].

Античні філософи навчали: «Nec deus, nec bestia – in medio positus est homo» – «Не в божестві, не в тварині – посередині знаходиться людина». Проблематику людини можна розглядати як на людину, яка пізнає себе завдяки пізнанню Бога. Це теоцентрична концепція, за якою пізнаємо себе настільки, наскільки пізнаємо Бога, бо правда дана людині через образ Іншого – Бога.

Другий підхід – антропоцентричний. Людина знає себе настільки, наскільки її пізнає власна свідомість – людина в центрі уваги, тобто людина пізнає себе в контексті того, що вона може про себе сказати.

Термін «душа» (євр. «nefe», гр. «Ψυχη», лат. «anima») пов'язаний із такими образами як подих, подув. На думку філософів, термін

«душа» походить від грецького «ψυχή» – безкровне, або від грецького «ἀνεμός» – віддих, вітер. Термін загальноновживаний на позначення першого принципу життя.

В давніх і в середньовічних часах мислителі звичайно відрізняли три душі: вегетативна (рослинна), сенситивна (тваринна) та раціональна (розумна, людська). На думку багатьох схоластиків, у людині ці три душі є головним чином відрізані; на думку святого Томи Аквінського (1224-1274 рр.), навпаки, в людині знаходиться тільки одна раціональна душа, яка також розвиває чинності інших вищих душ. Душа відрізняється від духу, оскільки посідає ідею якоїсь духовної субстанції, або є більш розумова, бо слово «дух» головною мірою стосується інтелектуальних операцій.

Аристотель (384-322 до н.е.) поділяв людину на матерію (тіло) та субстанціальну форму (душу). Святий Тома Аквінський звертав увагу на буттєву структуру людини, тобто істоти, яка існує. Душа за вченням Аристотеля – це перший акт фізичного, органічного, життєздатного тіла. Душа за вченням святого Томи Аквінського – перший самобутній акт на противагу іншим першим актам, який, з'єднуючись із тілом, дає йому першу буттєву досконалість. Всі субстанціальні форми поза людською душею є неповними у сферах як якості, так і субстанції. Душа після з'єднання з тілом являє цілковите буття: 1) душа є актом фізичного тіла, даного через природу, а не абстрактного тіла; 2) душа є актом органічного тіла – тіло, з яким з'єднується душа, мусить бути для цього підготоване, тобто життєздатне; 3) душа є актом життєздатного тіла – тим, завдяки чому ми живемо, відчуваємося, рухаємося та думаємо. Душа є першою субстанціальною засадою життя всіх ступенів існування: вегетативного, сенситивного та інтелектуального. Душа зі своєї природи є субстанціально духовна та безсмертна, тобто має субстанціальний, духовний і безсмертний характер, єдина в людині – й лише така існує.

Душа – це нематеріальна сутність, яка оживляє фізичне тіло. Людська душа є духом і не може походити від матерії. Бог творить окрему душу для кожної людини, що приходить на цей світ, щоб оживити матерію в живій особі. Душа є незалежною від тіла духовною сутністю, й тому існує й після смерті людини, бо зміна матерії не заторкує духа. Коли людське тіло помирає, тоді душа виходить із нього і йде до Свого Творця [3].

Людська душа є принципом усіх чинностей тіла: живлення, росту, руху, розмноження, відчуттів, бажання, уяви, думки, волі тощо.

Людська душа має ряд прикмет, таких як сила пізнання; уява; розум; мислення; пам'ять. Душа поєднує увесь людський організм у одну людину й жодна частина організму не має сили жити та діяти без душі. Як люди, так і їхні душі є різними. Кожна людина має свою, одну, неподільну душу. Кожному тілу відповідає його душа, яка після смерті тіла не перевтілюється в ніщо, а йде на Суд Божий.

Апологет християнства філософ Тертуліан (155-220 рр.) навчав: «*Anima humana naturalis christiana*» – «Людська душа з природи християнська». Християнство має ряд доказів існування душі. Окрім матеріального тіла, людина має нематеріальну, – духовну – душу, про яку свідчить найперше наша думка. Існування душі пізнаємо з її діянь, праці. Найважливішим актом душі є думка: кожен предмет, слово, звук викликає в нас відповідний образ, а на основі образів ми творимо різні думки. З них робимо різні висновки й доходимо до пізнання всіляких правд життя.

Наше тіло, матерія, органіка не можуть породжувати думки, бо думка перевищує матерію. Думка духовна, бо немає в собі нічого матеріального. За допомогою своєї думки людина може вийти поза себе (коли думає про минуле, майбутнє), а тіло в цей час залишається на місці – воно нездатне до цієї подорожі з думкою. Отже, душа і думка, яка з неї виходить, є не тілом, не матерією, а якоюсь вищою, розумною сутністю, тобто – духом.

Те, що думка є чимось духовним, нематеріальним, ми пізнаємо з того, що її не можна розкласти на частини. Матерія має свій об'єм, розміри. Людина зі своїх думок робить різні висновки. Коли, наприклад, бачимо когось сумного – робимо висновок, що сталося якесь нещастя. А людина постійно щось обмірковує, бо має розум, тобто душу.

Про існування душі свідчить і внутрішня призадумка. Інколи людина так задумається, що забуває про все (особливо коли молиться) – це вказує на те, що ми, окрім тіла, маємо ще щось, що має своє власне життя і свій обсяг діянь, а саме – душу, яка тісно злучена з тілом і свої враження відображає через тіло. Але не тіло спричиняє те, що душа бачить, чує тощо, тільки душа – оживляє тіло, дає йому здатність бачити, чути, а тіло без душі є мертвим. Отже, крім тіла, крім матерії, маємо щось відмінне від них – душу, якої неможливо торкнутися, але можливо пізнати її з діл, чинностей.

Думка є витвором не мозку, а душі. Правда, що мозок конче необхідний для думання, але не у всіх він генерує думки. Він тіль-

ки необхідний засіб, знаряддя для думання. Адже й після смерті в людини залишається мозок, який, проте, вже не здатен думати. Він є знаряддям душі, яким послуговується людина для формування своєї думки. Якщо мозок здоровий, духовний – то й думка добра, логічна, а якщо хворий, неморальний – то й думка нечітка, нелогічна. З того ще не випливає, що мозок відтворює думку. Її мусить укласти розумна людська душа, яка тільки передає її через мозок. Коли б наші духовні чинності були тільки витвором мозку, то всі мусили б однаково думати, бо всі мають однаковий мозок. Тому духовне життя не можна приписувати тільки діяльності мозку.

Якби людина не мала душі, то не було б і мови між людьми. Без душі не можна пояснити виникнення людської мови. Бо мова – це ніщо інше, як озвучена думка, як теж і думка є тихою мовою. А вище доведено, що думка є актом душі. Такого мистецьки складного завдання сама матерія, без духа не довершила б ніколи. Без душі людина в своїй мові не піднеслася б вище за звірів. Розумно може говорити тільки людина, бо вона має духовну душу.

Людина наділена і свобідною волею. Почуваємо в собі різні бажання (їди, сну, гри і т. ін). Подібні бажання мають і звірі. Але ми можемо стримати чи відхилити свої бажання та нахили, а звірі – не можуть. Акт людської волі не матеріальний, бо інакше він збігся б із нашими тілесними бажаннями. Отже, в нас є щось вище від матерії, – душа.

Людина, крім матеріальних бажань, має вищі, духовні бажання. Вона бажає любові, добра, щастя тощо. Часто відчуваємо в собі внутрішню боротьбу між бажаним, але не завжди вигідним добром, і не бажаним, але подекуди вигідним злом. Це теж доказ того, що існує душа, яка противиться бажанням тіла. Кожна людина свідомо своєї свобідної волі (хочу або не хочу йти на розвагу). Без свобідної волі немає ні обов'язку, ні відповідальності, ні заслуги, ні провини. Моральне життя без свобідної волі було б нісенітницею.

Людина теж відчуває самосвідомість свого «Я» (свідомість своєї особистості), що також переконає нас у існуванні душі, яка оживляє тіло. Кожна людина всюди й повсякчас свідомо та певна того, що вона завжди та сама, хоча й із часом змінюється, – але ніколи не стає кимось іншим. Підставою свідомості свого власного «Я» є не тіло, яке постійно змінюється, навіть частково відмирає. Отже, крім тіла, є щось незмінне, що завжди залишається тим

самим, – душа. Душа становить нашу особистість, неповторність, унікальність та не залежить від тіла, не росте разом із ним, не є слабшою в менших та слабших тілах, не є більшою й сильнішою в більших і сильніших тілах. Стародавні римляни говорили: «mens sana in corpore sano» – «здоровий дух у здоровому тілі». Порівняймо з висловом апостола Павла: «Наше тіло є храмом Святого Духа» (1 Кор. 6: 19).

Всі стародавні народи вірили, що кожна людина має душу. Але одні думали, що душа є в крові людини, інші – що в мозку, серці, нирках, навіть у шлунку. Душа, відмінна за своєю суттю від тіла, дуже тісно з'єднана з ним, і з цієї єдності постає природа людини, бо саме душа робить людину людиною. Вона разом із тілом здійснює всі життєві функції. Душа є джерелом і основою величчя й гідності людини. Душа має розум. Своім розумом людина входить у всесвіт. Людина ніколи не може віддати свою душу іншій людині.

Все у світі має свою вартість. Творець дав на землі життя кожній людині. За кожну людину віддав Своє життя Сам Господь наш Ісус Христос. «Бог бо так полюбив світ, що Сина Свого Єдинородного дав, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, а жив життям вічним» (Ів. 3: 16). Тільки душа й керована нею воля людини робить її володарем світу. Тільки завдяки душі людина переходить із місця на місце, поживиться, працює, живе та продовжує рід. У той же час людина повинна служити тільки Богу, бо Він є сенсом її життя. Покликання людини полягає в тому, що вона як творіння здатна пізнавати, любити свого Творця, поставлена володарем над усіма земними творіннями, щоб ними керувати й користуватися благами, прославляти Творця. Душа не тільки дає життя людині, але вона й надає їй характер, бо душа властиво становить натуру людини. Й хоч душа невидима, вона проявляється в наших чуттях та в цілому тілі. Без душі немає життя.

Людина з точки зору християнської психології – це три світи: тілесний, яким керують інстинкти, чуття; пізнавальний (відчуття, сприймання, мислення, пам'ять, уява); афективний (емоції, зворушення, пристрасті). Людина – це щось абсолютно осібне, тобто особа як душа та тіло разом узяті, що інакша за своєю сутністю, покликанням, діяльністю, гідністю, з труднощами та призначенням. Творячи людину, Бог не створив її, як тварин, двоскладовою. Вона поєднує в собі «глину» (тіло), дух (життя), душу (подобу Богу). Раціональне поєднання цих компонентів людини вказує на

великий задум Творця, Який, творячи людину, поєднав у ній два світи: земний і небесний. Візантійський богослов Немезій Емеський, беручи до уваги ці складові людини, сказав, що завдяки поєднанню «земного» та «небесного» людина стала посередницею між двома світами, їх зв'язковою ланкою, завдяки якій Бог присутній у світі [3].

У християнській психології людина щодо Бога має статус синівства. Біблія стверджує, що Бог поставив людину панувати над цілим світом, тобто все, що Бог сотворив, Він вручив людині не як наймитові, а як своїй улюбленій дитині.

Людина – це, насамперед єство, що існує, що відрізняється від інших істот, але й подібна до них, і перша подібність – на субстанціальному рівні як те, що здатне до самостійного існування, як суб'єкт. Друга подібність – людина має інстинкт самозбереження та продовження роду. Якби їх не було, то людина б не існувала. Людина відрізняється від інших створінь тим, що має розум і волю та природні нахили, щодо яких у психології існує принцип: «той хто діє, діє в напрямку цілі». Ціллю людської дії є добро, тобто те, чого людина прагне. Прагнення – це ніщо інше як природний нахил.

За християнською психологією людина є втіленим духом і одухотвореним тілом, а її людський дух виражається тілесно. Тіло та душа людини – це не дві відокремлені одна від одної дійсності. Тіло – це жива матерія, злучена з душею. Тіло, маючи здатність до живлення, руху, відпочинку, розмноження, підпадає під закони матерії, тобто, зокрема, під закон смерті. Тіло наділене п'ятьма органами чуттів. Людська душа оживляє тіло, виявляє духовну спроможність абстрактно мислити, творити ідеї, оцінки, міркування, вільно вирішувати, не зазнає тілесної смерті й не розкладається. Душа людини безсмертна, зароджується в момент зачаття й відповідає за вчинки особи. «Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж убити не можуть» (Мт. 10: 28). За християнською психологією, людина отримує тіло від своїх батьків, а душу – безпосередньо від Бога. Душа після смерті людини не перевтілюється в інше тіло, а очікує воскресіння свого після другого пришествя Ісуса Христа та Страшного Суду, на якому Він судитиме її діла. Душа має розум і власну волю. В душі проявляються думки, почуття та бажання. Розум – це здатність душі творити ідеї, оцінки, міркування, розрізняти добро та зло. Воля – це здатність людини в певній ситуації чинити так чи інакше. Бог не змушує людину вірити в Нього,

– це прояв вільної волі людини. Не випадково народна мудрість повчає: «Вільному – воля, а блаженному – рай». Блаженний Августин навчав: «Людино, Бог, Який створив тебе без тебе, спасти тебе без тебе не зможе» [3].

Розум людини шукає найвищої правди – Бога – й дороги до добра, уточнюючи закони – правила правильної поведінки. Воля бажає досягнути правду як найвище добро, притримуватися правильної поведінки й етичних законів. Щоб людина жила згідно зі своєю природою, розум має вільно та широко шукати правди, а воля має завжди бажати пропонованої розумом правди як свого добра. Воля людини має завжди чинити за проводом розуму.

Святий апостол Павло та Отці Церкви навчали, що людина – це єдність духу, душі та тіла (1Сол. 5: 23). Це вчення про триєдність людського буття називається трихотомією. Дух є найглибшою частиною душі, бо він відображає нашу самосвідомість. Дух – це наше власне «Я», через яке ми безпосередньо лучимось з Богом. Не випадково великий Каменяр писав: «Дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя, волю, він не вмер, він ще живе ...» Дух діє під впливом Святого Духа, у ньому проявляється благодать Божа. Дух проявляється у страху Божому, совісті та в пошуку Бога. Тілом ми буваємо подібні, душевні прояви теж бувають близькими, а духом ми не однакові, бо він творить нашу індивідуальність та особистість.

Сучасна українська психологія стосовно проблеми людини ходить ніби по колу, й сьогодні повертається знову до того, з чого починала. Психологія почалася з розриву з філософією, етикою, теологією, з втрати поняття душі, з постулату природничо-наукового підходу до людини як до об'єкта, речі серед речей, з деградації, редукції духу до матерії, власне об'єктивності, тілесності. Душа і дух надовго зникли з поля зору, точніше, стали похідними, вторинними від матеріального (тілесного, речовинного) світу [2].

Світ людських почуттів, переживань усе більше зміщується в центр зацікавлення психологів. Змінилися й наукові терміни. У психологію нині допущені такі поняття, як милосердя, жаль, любов, надія тощо. Християнська психологія визнає абсолютні засади моральності та є свідомим орієнтуванням на християнський образ людини, християнське розуміння її суті. Вона розглядає розвиток як шлях, яким треба йти, як наближення до цього образу. Цей напрям має глибоке коріння, ґрунтовну наукову, технологічну

та практичну основи. Психологія була підрозділом практичної теології задовго до того, як стала самостійною галуззю. Священнослужителі володіли методами психології задовго до народження З. Фрейда.

Християнська психологія розвивається на позиціях, що Бог створив людину за своїм образом (природна подібність людини до Бога душею та її прикметами: розумом, свobodною волею, талантами, здібностями) та подобою (надприродна подібність людини до Бога своїми змаганнями до святості, досконалості й звершеності, до чого закликає нас Господь наш Ісус Христос: «Тож будьте досконали, як Отець ваш небесний досконалий» (Мт. 5: 48), і що покликання християнського психотерапевта полягає не лише в наданні ситуативної психологічної допомоги, а й у присвяті себе служінню людству, в якому можна проявити любов до Бога. Християнські психотерапевти вважають, що віра та наука взаємопов'язані, обстоюють вищий авторитет Біблії, а завдання християнського психолога вбачають у вивченні реальності з позиції Біблії. Узагальнені назви «християнська психологія» та «християнська психотерапія» на Заході охоплює дві категорії спеціалістів: 1) професійних психологів і психотерапевтів, які успадковують християнські цінності, сповідують християнство, але є спеціалістами не релігійних, а психологічних галузей. У своїй праці вони поряд із методами психології використовують Євангеліє. 2) християнські наставники, консультанти та випускники факультетів релігії та філософії, що консультують у Церквах, общинах, навчальних і культурних центрах зі всіх душевних, релігійних, етичних, ціннісних і життєвих питань, не будучи служителями Церкви.

Слід зауважити, що психологія вирішує тактичні завдання, тобто психологи піклуються про свідомість людини, а Церква вирішує практичні завдання, тобто священник піклується про душу людини через Тайну Сповіді. Психолог може бути нейтральним до гріха свого клієнта, а священник як посередник між Богом та людьми не може мовчати про гріх. Важливо, щоб праця священників і психологів була взаємодоповнювальною [1].

Створено міжнародну асоціацію християнської психології, яку очолив професор Б. Братусь. Обґрунтовуючи необхідність цього напрямку, вчений зауважує, що ми зросли у християнській культурі, в якій центральним посередником, образом і втіленням людської сутності є постать Ісуса Христа. Він є прикладом та ідеалом і зраз-

ком, фокусом спасіння, виправдання та сподівання нашої культури; та мета, вище від якої нічого не можна поставити та нижче від якої не треба опускатися. Нормальний розвиток розглядається як реальний досвід успадкування діянь Христа [2].

Христос – істинний ідеал для наслідування. Він не допускає розходження між Своїми словами та ділами. Наслідування Христових чеснот: любові до ближніх і ворогів («Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять» (Лк. 23: 34)); покори, лагідності («Навчіться від Мене, бо Я лагідний і сумирний серцем . . .» (Мт. 11: 29)); терпіння («Хто терпен, той спасен»); милосердя («Я милосердя хочу, а не жертви» (Мт. 9: 13)); ревності; справедливості («Віддайте, що кесареє – кесареві, а що Боже – Богові» (Лк. 20: 25)) та мужності – уявляється метою життя кожного християнина. Характер Христа – це чудо в історії людства. В Ньому є доброта без слабкості, повага без гордині, постійність без упертості, покора без холуйства, наполегливість без занудства. Він мав від людей рідкісний авторитет і повагу, а Його стриманість завжди поєднувалася з великою доступністю і приязню [3].

Христос непохитний перед гордими та злими, лагідний із немічними та розкаяними. Він ні млявий, ні підлий. Він рішучий і постійний у рішеннях, агресивний супроти кошунів, гідно виступає проти невігластва, суворий проти розпусти фізичної й душевної. Його тверда воля покійно з пошаною схиляється перед небесним Отцем і земними батьками. Він ніжно любить дітей і своїх учнів, уважний на приязнь, чутливий до людських страждань, живе красою природи та прикрашає нею свої притчі. В Його чутливому серці немає місця вульгарщині, банальностям чи брехням. Психічна рівновага Ісуса Христа без химер і дивацтв, як це трапляється в житті геніїв. Його синівська побожність – без афішування й містицизму. Христос – досконала людина, Богочоловік – Втілене Боже Слово. Він проповідував як людина людям, полемізував із фарисеями, виявляючи їхнє лицемірство. Жив як людина, втомлювався від подорожей, співчував народові, гуртував біля себе вбогих і дітей, прощав грішників, оплакував померлого Лазаря й долю своєї батьківщини. Його фізична витривалість проявилася під час довгих подорожей, 40-денного посту. Він мав енергійну волю. Погляд, поведінка й зовнішній вигляд Христа полонили уяву всіх людей [4]. Він дотримувався «золотої» середини між екстравертизмом та інтровертизмом (скерування особистості на світ або на себе). Ісус Христос

є автором «золотого» правила етики: «Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм» (Мт. 7: 12).

Відповідаючи на заперечення, що введення релігійного розуміння душі у психологію може знищити останню через те, що безконечне не може утриматися в кінченому, науково досліджуваному, стверджуємо: якщо розуміти психічне як інструмент досягнення людської суті, тоді християнське, богословське розуміння цієї суті не є перешкодою, а навпаки – найважливішою умовою наукових розробок. Адже останні набувають масштабу і сенсу в культурі, а перші – наукового зв'язку й основи. Тут релігійні та психологічні рівні не підміняють один одного, але їх взаємна кореляція є умовою та формою їх відображення [2].

Віра – це не тільки релігійний феномен. Механізмом віри в психології підтримується й емоційно запам'ятовується образ, існування та здійснення якого лише ймовірне, але який через свою наочно-почуттєву представленість свідомості робить нереалізоване в дійсності суб'єктивно реальним, недосяжне – очевидно досяжним, майбутнє – сьогоденням. Віра в психології має зовнішні, відмічвані іншими ознаки її присутності в людині, але її буття, наявність – усередині людської психіки. Те, що людина вірить, вона свідчить насамперед собі й лише побічно, через себе – іншим. Довести іншому свою віру неможливо, тому що ззовні вона завжди лише ймовірна, але не достовірна доказово. Тому віру не можна набути ззовні, не можна передати наставленням чи приладом. З погляду християнської психології віра – це передусім дар Божий, отриманий у хрещенні, вона є силою та покликанням душі. Віра дає людині пізнання Бога та невидимих речей (Євр. 11: 1). Термін «віра» в англійській мові переданий двома словами: «belief», що означає повсякденну, побутову віру, довір'я, і «faith» – це ставлення людини до Бога, відповідальна й вільна відповідь людини на Божу ініціативу спасіння – Об'явлення. Віра є незаслуженим даром Божим людині, тому вона – усвідомлена й вимагає свідомого й відповідального рішення. Права півкуля головного мозку відповідає за віру, а ліва – за обґрунтування віри в Бога, тобто за теодицею. Апостол Яків сказав: «Віра без діл – мертва» (Як. 2: 20), а апостол Павло: «Праведник із віри буде жити» (Рим. 1:17), що є взаємодоповнюваними для розуміння віри.

Віра вимагає спеціальної психологічної праці, зусиль із побудови її образу. Цей процес звичайно починається при рівних шан-

сах віри та невір'я. Віра в цих умовах повинна перебороти невір'я, оформити і зберегти образ усупереч неунікним сумнівам. Віра проходить фази виникнення, випробування та спокуси. Віра, яка переборола сумніви, міру невір'я, стає найбільш адекватною основою особистості.

Отже, психологія, яка в своїй основі є моральною, сьогодні все частіше визначає себе як християнська. Якщо традиційна психологія розуміє моральний розвиток як норму, дороговказ, головну умову здоров'я особистості та розглядає іншу людину як самоцінність, то християнська психологія додає до цього уявлення про кінцеві, абсолютні підстави такого вибору не тільки загальнолюдську, а й сакральну цінність, розглядаючи людину як образ і подобу Божу.

Список використаної літератури та джерел:

1. Білоконь С. Діяльність психолога: допомога чи спроба замінити тайну сповіді в духовному житті християнина / С. Білоконь // Пізнай правду. – №2(89). – Львів, 2009. – С. 31-32.
2. Братусь Б.С. Психология. Нравственность. Культура. / Б.С. Братусь. – М.: Роспедантство, 1994. – 262 с.
3. Огірко О.В. Християнська етика для всіх: Словник християнсько-етичних термінів. / Олег Васильович Огірко. – Львів: ЛНУ ВМБ ім. С. З. Гжицького, 2009. – 272 с.
4. Паренте П. Богослов'я Христа. / П. Паренте. – Львів: Стрім, 1995. – 544 с.
5. Франкл В. Человек в поисках смысла. / В. Франкл. – М.: Прогресс, 1900. – 366 с.
6. Golomb A., Reykovski J. Studia nad rozwojem standartow ewalnatywnych. / A.Golomb, J. Reykovski. –Warszawa: Ossolineum, 1986. – 385 с.